

Təhsil millətin gələcəyidir!

Hərəkət

Heydər Əliyev

AZƏRBAYCAN MÜƏLLİMİ

Azərbaycan
Respublikasının
Elm və Təhsil
Nazirliyinin orqanı

16 noyabr 2024-cü il

Nö 42 (9100)

www.muallim.edu.az

muallim@media.edu.az

Bakıda COP29-un Liderlər Sammitinin açılış mərasimi keçirilib

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev

Ondan çox kiçik ada dövləti Azərbaycan universitetlərində təhsil almaq üçün tələbə təqaüdü programımızdan yararlanıb

"Ötən ilin dekabrında təxminən 200 ölkənin yekdil qərarı ilə Azərbaycana COP29-a ev sahibliyi etmək şərəfi verildi. Biz bu qərarı ölkəmizə olan hörmətin əlaməti, beynəlxalq arenada oynadığımız fəal rolun dəyərləndirilməsi kimi görürük.

Qərbin yalan xəbər mediası, dırnaqarası müstəqil QHT-ləri və bəzi siyasetçiləri sanki ölkəmiz haqqında dezinformasiya və səhv məlumatın yayılmasında yarışa çıxıblar... COP29-un sədri kimi, əlbəttə, biz yaşlı keçidin güclü carxı olacaq və bunu edirik, lakin, eyni zamanda, biz realist olmalıyıq.

Mənim sonuncu mesajım təxminən bir ildir ki, boykotu təşviq edən dairələrdir. Onlar əllərində olan bütün alətlərdən istifadə etdiyərək, Bakıda COP29-u boykot kampaniyası başlanınsın. Onlara pis xəbər var: bizim 196 ölkədən gəlmis və qeydiyyatdan keçmiş 72 min iştirakçı var. Onların sırasında 80 prezident, vitse-prezident və Baş nazirlər var. Beləliklə, dünya Bakıya toplaşub və biz bütün dünyaya deyirik: Azərbaycana xoş gəlmisiniz!

Ondan çox kiçik ada dövləti Azərbaycan universitetlərində təhsil almaq üçün tələbə təqaüdü programımızdan yararlanıb. Qoşulma-ma Hərəkatında dördillik sədrliyimiz dövründə biz 80-dən artıq ölkəyə, o cümlədən 20 kiçik ada dövlətinə maliyyə və humanitar yardım göstərmişik.

Biz Millətlər Birliyinin kiçik ada dövlətlərinə bərkətliyələrini dəstəkləmək üçün 10 milyon ABŞ dolları məbləğində vəsait ayıriրıq. Ətraf mühitin monitorinqi və qiymətləndirilməsi üçün Azərbaycanın Kosmos Agentliyi - "Azərkosmos"dan peyk məlumatlarından istifadə etmək üçün Millətlər Birliyi ilə Anlaşma Memorandumu imzalanmışdır.

Əgər Avropanın əsas diplomati Cozep Borrell Avropanı bağ, dünyanın qalan hissəsini isə cəngəllilik adlandırmarsa, onda Avropa Parlamenti ilə Avropa Şurası Parlament Assambleyasından daha nə gözləmək olar?! Əgər biz cəngəlliliksə, onda bizdən kənar durun və işlərimizə qarışmayın. Azərbaycan Qoşulma-ma Hərəkatının sadri kimi kiçik ada dövlətlərinə dəstək verib, COP29-un sədri kimi onları dəstəkləyək və gələcəkdə dostlarımızı dəstəkləməkdə davam edəcək".

Noyabın 12-də Bakıda BMT-nin İqlim Dəyişmələri üzrə Çərçivə Konvensiyasının Tərəflər Konfransının 29-cu sessiyasının (COP29) Liderlər Sammitinin açılış mərasimi keçirilib.

"Azərbaycan müəllimi" AZERTAC-a istinadən xəbər verir ki, Azərbaycan Respublikası

kasinın Prezidenti İlham Əliyev və BMT-nin Baş katibi Antonio Quterres Sammitdə iştirak edən dövlət və hökumət başçılarını, nümayəndə heyetlerinin rəhbərlerini qarşıladılar.

Qarşılıqlı mərasimindən sonra birgə foto çəkildirdi.

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev Liderlər Sammitinin açılış mərasimində nitq söylədi.

Sonra BMT-nin Baş katibi Antonio Quterres və Malayziyanın paytaxtı Kuala Lumpur şəhərinin meri, BMT-nin Məskunlaşma Proqramının (UN-HABITAT) sabiq icraçı direktoru xanım Maimuna Mohd Şerif çıxış etdi.

Sammitdə NASA astronavtlarının beynəlxalq kosmik stansiyadan xüsusi videomüəräciəti nümayiş olundu.

Daha sonra mədəni program təqdim edildi.

Azərbaycanın birinci xanımı Mehriban Əliyeva

"Gənclər iqlim faaliyyətinin ön cərgasında" panelimizin elə admın özündən möqsəd bəlliidir. Son tədqiqatlar görrə, diünya gənclərinin 60 faizdən çoxu iqlim dəyişmələrini təxirəsalınmaz məsələ hesab edir.

Ümid edirəm ki, COP29 çərçivəsində əməkdaşlıq, təcrübə mübadilisi, gənc nəsil tərəfindən birgə layihələrin müəyyənləşdirilməsi üçün platformu yaratmaq imkanımız olacaq.

Azərbaycan COP29-a ev sahibliyi etmək öhdəliyini üzərinə götürməklə, Qlobal Cənub və Qlobal Şimal, eləcə də inkişaf etmiş və inkişaf edən ölkələr arasında körpülər salmağa çalışır. Məqsədimiz bu məsələnin həllinə verdiyimiz töhfəni ortaq galəcəyə verəcəyimiz töhfəyə çevirməkdən ibarətdir.

Azərbaycan manipulyasiya və təzyiq deyil, səmərəli fəaliyyət, real həll variantları və ədalətli əməkdaşlığı arzulanıb ölkədir.

COP29 siyasi hücumlar arenası deyil. O, iqlim böhranı qarşısında hamımızın birləşdiyi məkandır.

Yalnız ədalətli əməkdaşlıq və real tədbirlərə hazırlıq bizi uğura aparacaq!"

AZƏRBAYCANIN

COP29 GÜNDƏMİ QLOBAL
TƏŞƏBBÜSLƏRƏ TÖHFƏDİR

Bax soh. 3

"Dünyanın ən yaxşı
universitetlərinin reyting
siyahısı: dayanıqlılıq 2025"

Bax soh. 3

İQLIM SAVADLIĞI:
SƏRİŞTƏ ƏSASLı ÖLÇMƏ
VƏ QİYMƏTLƏNDİRİRMƏ

Bax soh. 6

YAŞIL GƏLƏCƏYİN TƏMƏLİ:
MƏKTƏBƏQƏDƏR TƏHSİLDƏ
İQLIM HƏSSASLIĞI

Bax soh. 7

SABAH programının
əhatə dairəsi
mərhələlərlə 2028-ci
ilədək genişləndiriləcək

Noyabrın 15-də Prezident İlham Əliyev “Ali təhsildə yeni məzmunlu təhsil proqramlarının əhatə dairəsinin genişləndirilməsi və maliyyələşdirilməsi barədə” Sərəncam imzalayıb.

Serəncama əsasən, SABAH proqramının əhatə dairəsi 2025-2026-ci tədris ilindən başlayaraq mərhələlərlə 2028-ci ilədək genişləndiriləcək.

SABAH proqramı ilə təhsil alan tələbələrin təhsil xərclərinin maliyyələşdirilməsi müvafiq illərin dövlət büdcəsində Elm və Təhsil Nazirliyi üçün nəzarəde tutulmuş məqsədləri vəsaitlər hesabına tomin ediləcək.

Elm və Təhsil Nazirliyinə mülkiyyət formasından asılı olmamışdır, ali təhsil müəssisələrində SABAH proqramının təskili ilə bağlı tələbələri müəyyən etmək tapşırılır. Elm və Təhsil Nazirliyi hər növbəti tədris üçün SABAH proqramı təşkil ediləcək ali təhsil müəssisələrinin siyahısını, təhsilənlərin sayını, hər bir təhsilənə düşən illik təhsil xərçinin miqdarını və ilkin mərhələde tədrisin təskili ilə bağlı digər xərclərin (yeni məzmunlu təhsil proqramlarının hazırlanması, tədris infrastrukturunun və maddi-texniki bazannın formalşdırılması və s.) maliyyələşdirilməsi üçün tələb olunan vəsaitin höcməni Maliyyə Nazirliyi ilə razılaşdırmaqla müəyyən edəcək.

Noyabrın 13-də elm və təhsil naziri Emin Əmrullayev BMT-nin İqlim Dəyişmələri üzrə Çərçivə Konvensiyasının Tərəflər Konfransının 29-cu sessiyası (COP29) çərçivəsində ölkəmizdə səfərdə olan Rusiya Federasiyasının maarif naziri Sergey Kravtsov ilə görüşüb.

Görüş zamanı elm və təhsil sahəsində hər iki ölkənin qarşılıqlı maraqlarını əhatə edən məsələlər müzakirə edilib.

Daha sonra qonaqlar Bakı şəhəri 67 nömrəli tam orta məktəbi ziyarət edərək təhsil müəssisəsində yaradılmış şəraitlə tanış olublar. Məlumat verilib ki, ösəsi 1897-ci ildə qeydləşmiş məktəb ilk dərs ilində 2 müəllim və 73 şagirdlər fəaliyyətə başlayıb. 1899-cu ilə qədər məktəbə tədris yalnız rus dilində aparılıb.

Qeyd olunub ki, görkəmli ictimai xadim, Rusiya-Azərbaycan Dostluğu Cəmiyyətinin sədri, Azərbaycan neft sonayesinin qəcaman nümayəndəsi Nikolay Konstantinoviç Baybakov da sözügedən məktəbdə təhsil alıb.

Noyabrın 13-də elm və təhsil naziri Emin Əmrullayev BMT-nin İqlim Dəyişmələri üzrə Çərçivə Konvensiyasının Tərəflər Konfransının 29-cu sessiyası (COP29) çərçivəsində ölkəmizdə sefərdə olan Özbəkistan Respublikasının məktəbələrində və ümumi təhsil naziri Hilola Umarova ilə görüşüb.

Görüş zamanı “Azərbaycan Respublikası Elm və Təhsil Nazirliyi ilə Özbəkistan Respublikası Məktəbələr və Ümumi Təhsil Nazirliyi arasında birgə proqramların heyata keçirilməsi üzrə 2025-2026-ci illər üçün Yol Xəritəsi” imzalayıb.

Həmçinin 2 ölkə arasında məktəbələr və ümumi təhsil sahəsində cari eməkdaşlıq və gələcək inkişaf perspektivləri müzakirə edilib.

COP29 çərçivəsində təhsil sahəsində həyata keçiriləcək tədbirlər ətrafında fikir mübadiləsi aparılıb

Emin Əmrullayev UNICEF-in Azərbaycandakı nümayəndəsi və Avropa və Mərkəzi Asiya üzrə regional direktoru ilə görüşüb

Noyabrın 7-də elm və təhsil naziri Emin Əmrullayev UNICEF-in Azərbaycandakı nümayəndəsi Saca Faruq Abdulla ilə görüşüb.

Görüş çərçivəsində elm və təhsil sahəsində təşkilat ilə cari eməkdaşlıq və inkişaf perspektivləri müzakirə edilib, həmçinin COP29 çərçivəsində təhsil sahəsində aid təşəbbüsler ətrafında fikir mübadiləsi aparılıb.

***

Noyabrın 11-də elm və təhsil naziri Emin Əmrullayev UNICEF-in Avropa və Mərkəzi Asiya üzrə regional direktoru Regina De Dominicis ilə görüşüb.

Görüş zamanı COP29 çərçivəsində təhsil sahəsində həyata keçirilecek tədbirlər ətrafında fikir mübadiləsi aparılıb, həmçinin təşkilat ilə cari eməkdaşlıq və gələcək inkişaf perspektivləri müzakirə edilib.

Şagirdlərin iqlim savadlılığının ölçülməsinə dair təşəbbüs müzakirə ediləcək

Azərbaycanın ev sahibliyi etdiyi BMT-nin İqlim Dəyişmələri üzrə Çərçivə Konvensiyasının Tərəflər Konfransının 29-cu sessiyası (COP29) çərçivəsində Elm və Təhsil Nazirliyinin tərəfdarlığı ilə keçiriləcək tədbirlərdə yaxşı təhsil, şagirdlərin ətraf mühit savadlılığı, təhsilin iqlim dəyişmələri ilə mübarizədə rol və digər mövzularda müzakirələr aparılacaq.

Noyabrın 18-də COP29 Sədrliyi, Elm və Təhsil Nazirliyi, UNESCO, İqtisadi Əməkdaşlıq və İnkıfət Təşkilatının (İƏTİ) tərəfdarlığı ilə müxtəlif ölkələrin təhsil nazirlerinin iştirakı ilə “Təhsilin yaşlılaşdırılması və iqlim dayanıqlılığı”, “Beynəlxalq qiymətləndirmə” çərçivəsində ətraf mühit savadlılığının ölçülməsi” mövzularında panelər təşkil ediləcək. COP29 çərçivəsində həmçinin BMT-nin 2022-ci ildə başlatdığı və 90-dan çox ölkənin qoşulduğu “Greening Education Partnership” təşəbbüsünün ikinci dəfə illik iclasının keçirilməsi nəzərdə tutulur.

“Beynəlxalq qiymətləndirmə” çərçivəsində ətraf mühit savadlılığının ölçülməsi” mövzusunda keçiriləcək panelə Beynəlxalq Şagird Qiymətləndirilməsi Proqramı (PISA) vasitəsilə məktəblilərin iqlim savadlılığının ölçülməsinə dair Elm və Təhsil Nazirliyinin irəli sürdüyü təşəbbüs müzakirə ediləcək. Belə ki, Elm və Təhsil Nazirliyi

iətə ilə birgə 2029-cu ildə həyata keçiriləcək növbəti PISA üçün iqlim savadlılığını dair sərisi təsəssəl ölçmə və qiymətləndirmə çərçivəsinin hazırlanması təşəbbüsünü irəli sürüb.

“Təhsilin yaşlılaşdırılması və iqlim dayanıqlılığı” mövzusunda keçiriləcək panelədə isə Elm və Təhsil Nazirliyi UNESCO ilə birgə təhsilin yaşlılaşdırılması, hər bir şagirdin iqlim dayanıqlılığına hazır vəziyyətə getirilməsinə dair müzakirə platforması təşkil edəcək. Bu müzakirə özündə məktəblər, kurikulum, şagirdlərin biliq və bacarıqlarının ölçüləsi, müəllim hazırlığı kimi vacib komponentləri öks etdirəcək.

Qeyd edək ki, BMT-nin İqlim Dəyişmələri üzrə Çərçivə Konvensiyasının Tərəflər Konfransının məhz Azərbaycanda keçirilən sessiyasının (COP29) gündəliyində təhsilə xüsusi yer ayrılb. Belə ki, müzakirə mövzularından biri olan PISA qiymətləndirmələrinə iqlim savadlılığı üzrə göstəricilərin daxil edilməsinə dair Azərbaycanın təşəbbüsü müxtəlif ölkələrin təhsil sistemlərində iqlim məlumatlılığının artırılmasına xidmət göstərəcək.

Emin Əmrullayev:
“Yaşıl ixtisasların və yaşıl bacarıqların inkişafı bizim prioritət istiqamətlərimizdəndir”

“COP29 kimi böyük və mötəbər tədbirin qısa zaman ərzində uğurla təşkili təqdirəlayıqdır. Xüsusilə ətraf mühit və maliyyələşmə kimi əsas mövzular haqqında gözlənilər var”.

Bunu jurnalistlərə müsahibəsində elm və təhsil naziri Emin Əmrullayev deyib. Bildirilib ki, COP29 çərçivəsində iqlim savadlılığının qiymətləndirilməsi istiqamətində Azərbaycanın təşəbbüsü müzakirə olunacaq:

“PISA 2029 beynəlxalq qiymətləndirməsində ətraf mühit savadlılığının qiymətləndirilməsi müxtəlif ölkələrin bu təşəbbüsə qoşulması ilə müsayiət olunacaq. Eyni zamanda universitetlərin dayanıqlı inkişafı ilə bağlı bizi böyük bir tədbir gözləyir. COP29 tədbirlərindən sonra yaqın ki, yaşıl təhsil və etibarlı məktəb və universitetlərdə işimiz daha da sürətlənəcək. Çünkü PISA 2029-da ətraf mühitlə bağlı qiymətləndirmə həyata keçirilərsə, bir çox ölkələr artıq öz işinin nöticəsini ölçəcəklər. Burada müəyyən müzakirələr var, amma hələ ki, ölçüləməyə esaslanmış delil yoxdur. İnanıraq ki, Azərbaycanın bu təşəbbüsü desteklənəcək və növbəti illərdə həm Azərbaycanda, həm də digər ölkələrdə yaşıl təhsilə bağlı dəqiq iş görülməcək. Yaşıl ixtisasların və yaşıl bacarıqların inkişafı bizim prioritət istiqamətlərimizdəndir. Yaşıl bacarıqlar bütün ixtisasların daxilində iqlim dayanıqlılığının artırılmasına təsdiq etdirəcək. Düşünürəm ki, istiqamətimiz yeni ixtisaslarla yanaşı, mövcud ixtisasların mözəmnuna bu yaşıl komponentin göstirilməsi olmalıdır”.

AZƏRBAYCANIN COP29 GÜNDƏMİ QЛОBAL TƏŞƏBBÜSLƏRƏ TÖHFƏDİR

Ölkəmizdə "yaşıl" iqtisadiyyat sahəsində həyata keçirilən tədbirlər və onun uğurlu nəticələri COP29-un "yaşıl" gündəliyində duran məsələlərlə həməhangdır və bu sahədə Azərbaycanın malik olduğu potensial və tarixi təcrübə bütün ölkələrə örnək göstərilə bilər.

Azərbaycanın "yaşıl dünya" gündəmində "yaşıl iqtisadiyyat"

Məlumdur ki, Azərbaycan özünün qədim tarixi, adət-ənənələri, birgə yaşayış norma və qaydaları, milli-mənəvi dəyərləri, yerləşdiyi coğrafi və strateji mövqeyi ilə sivilizasiyasının qovuşduğu bər məkan kimi daim diqqət mərkəzində olub.

Regionun siyasi, iqtisadi və mədəni mərkəzindən, təqribən 2024-ci illərdən etibarən, dinamik və hərəkətli inkişaf yolu keçən Azərbaycanın iqtisadi qüdrəti və faal xarici siyaseti ölkəmizin çoxərəflə formatlarında aparıcı mövqeyini möhkəmləndirir. Böyük transmili layihələrin təşəbbüskarı olan Azərbaycanın beynəlxalq və regional təşkilatlar çörçivəsində çoxərəflə əməkdaşlığın genişləndirilməsinə xüsusi töhfələr verir.

Azərbaycana növbəti təşəbbüslerindən biri də bu ilin noyabrında BMT-nin İqlim Dəyişikliyi üzrə Çərçive Konvensiyasının Tərəflər Konfransının 29-cu sessiyasının - COP29-ın ölkəmizdə keçirilməsi ilə bağlıdır. Belə bir mətbəətə tədbirin ölkəmizdə təşkil ediləcək Azərbaycanın COP kimi dünyamışlıq hərəkatın ilk sırasında daşıdığını bir daha bütün beynəlxalq birlüyü qədərənən təsdiq etməsi planlaşdırılır.

Prezident İlham Əliyev 15 dekabr 2023-cü ilə keçirdiyi müşavirədə mətbəətə tədbirin Azərbaycanda keçirilməsinin ölkəmizdən bütün dünyada nüfuzunun güclənməsi ilə bağlıdır. Belə bir mətbəətə tədbirin ölkəmizdə təşkil ediləcək Azərbaycanın COP kimi dünyamışlıq hərəkatın ilk sırasında daşıdığını bir daha bütün beynəlxalq birlüyü qədərənən təsdiq etməsi planlaşdırılır.

COP29 beynəlxalq konfransının yüksək seviyədə keçiriləcəyini də qeyd edən ölkə başçısı əlavə etib ki, "bu, ölkəmizin, xalqımızın növbəti böyük uğuru olacaq. Eyni zamanda, dünyada hər kəs bir daha görəcək ki, bizim gündəliyimiz "yaşıl" enerji ilə bağlıdır. "Yaşıl" enerji növlərinin yaradılması və "yaşıl" enerjinin dünya bazarlarına nəqli hazırda bizim enerji siyasetimiz prioritetidir. Bu, reallıqda və bütün dünyada buna bir daha görəcək".

Azərbaycanın COP29 gündəmi

COP29 iqlim fealiyyətinə sürətləndirmək və Paris Sazlığının məqsədlərinə nail olmaq üçün keçirilən tarixi görüş həsal olunur. Hələ 2015-ci ilin dekabrında BMT-nin İqlim Dəyişmələri üzrə Çərçivə Konvensiyasına üzv ölkələrin 21-ci konfransında Paris razılığının qəbul olunduğu COP tədbirlərinin məqsədi Paris Sazığının telebi, olağan dünyaya karbon qazının (CO₂) miqdardının sonaşlaşmadan əvvəlki dövrde olduğu kimi 1,5 derecə Selsi ilə məhdudlaşdırmaq üzrə irləliyişi nail olmayıdır. COP29 konfransı istirakçı ölkələrin üçün yeni öhdəliklər götürmək və iqlim böhranını həll etmək, konkret addımlar atmaq üçün bir fürsət kimi dəyərəndirilir.

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin Sərəncamı ilə 2024-cü ilin ölkəmizdə "Yaşıl dünya naminə homrəylik il" elan edilmişsi isə bu sahədə global təşəbbüslerə ölkəmizdən verdiyi töhfədir.

Qeyd edək ki, "yaşıl" iqtisadiyyat kecid və "yaşıl" enerji təchizatmasına çevrilənən Azərbaycanın iqtisadi siyasetinin prioritətlərindən və ölkə başçısı tərəfindən imzalanmış sonədə bu istiqamətdə təşəbbüsleri stimullaşdırmaq məqsədi daşıyır. Bu mənədən "Yaşıl dünya naminə homrəylik il" Azərbaycanın COP hərəkatına dəstəyinin bariz nümunəsi kimi qiymətləndirilə bilər. Prezident İlham Əliyev işğaldan azad edilmiş torpaqları

"Yaşıl enerji" zonası elan edib və 2022-2026-ci illər üzrə tədbirlər planı təsdiq lənilər, bu ərazilərin 2050-ci ilədək "Netto sıfır emissiya" zonasına çevriləməsi nəzərdə tutulur.

Ölkə başçısı Azərbaycanın "yaşıl dünya" naminə gündəmini belə izah etib: "Yaşıl enerji kecidiz bizim prioritet məsələmizdir və bu il Azərbaycanda bölgənin ən böyük börpə olunan elektrik enerjisi stansiyası istifadəye veriliməsdir - 230 meqavat gücündən günəş elektrik stansiyası ilə tək bizim enerji sistemimizə tam integrasiya edilmişdir. İmzalanmış kontraktlar və anlaşma memorandumları əsasında yaxın bir neçə il ərzində Azərbay-

çörçivəsində qəbul edilmiş öhdəliklərin icrasına da töhfəsimizi verir. Bu gün qlobal iqlim deyişikliklərinin qarşısını almaq üçün planetin enerjiyə olan tələbatının ətraf mühito zərər vurma-dan ödənilməsi an aktual məsəleldəndir. Elə, bu səbəbdən de dünya ölkələri karbon emissiyalarının azaldılmasına qarşı mübarizə aparr. Azərbaycanda da bu sahəyə xüsusi diqqət göstərilir. 2030-cu ilədək elektrik enerjisi qoyulusu gücündən bundan sonra enerji mənbələrinin payının 30 faizi çatdırılması, işğaldan azad olmuş ərazilərin "Yaşıl Enerji" Zonasına çevriləməsi ölkəmizin enerji siyasetində bir nömrəli prioritetdir. Hazırda Azərbay-

Hesab edirik ki, atmosfer havasının mühafizəsi, su ehtiyatlarının çirkənlenməsinin, torpaqların degradasiyasının qarşısının alınması, mövcud yaşıllıqların mühabifəsi və yeni yaşlılıq sahələrinin salınması, tullantıların idarə olunmasının tokmilləşdirilməsi, biomüxtəlifliyin qorunması "yaşıl" iqtisadiyyat siyaseti sahəsində mütlüm istiqamətlərdir.

Niyə "yaşıl" iqtisadiyyat?

Məlum olduğu kimi, dünya qloballaşdıraq iqtisadiyyat qarşısında duran vəzifələr de qlobal xarakter almağa başlayır. Bu, özünü, ilk növbədə, "yaşıl" iqtisadiyyatın məzmun və inkişaf konseptində göstərir. "Yaşıl" iqtisadiyyat resurslara məsuliyyətlə yanaşmaq nozordə tutan iqtisadi inkişaf modelidir. Bu model iqtisadi artım və təbii ehtiyatların qorunması arasında düzgün kompromislərin axtarılıb tapılmasına yönəlib. "Yaşıl" iqtisadiyyatın tərəfdən əsas qlobal ekoloji problemlərin həlli, digər tərəfdən isə insanların rıfahının yaxşılaşdırılmasına, məhsuldarlıq və istehsalın səmərəliyinin artırılmasına yönəlmış iqtisadiyyat kimi başa düşülməlidir.

Digər tərəfdən, "yaşıl" iqtisadiyyatda məsələlər və gəlir artımı karbon emissiyalarını və çirkənməni azaldan, enerji və resurs səmərəliyini yaxşılaşdırıban, biomüxtəliflik və ekosistem idmətərinin itirilməsinin qarşısına iqtisadi fealiyyətlərə, infrastruktura və aktivlərə dövlət və özəl investisiyalar hesabına təmin edilir.

"Yaşıl" iqtisadiyyatın 20 ilə ortaya çıxan yeni konsepsiyalardan biri olaraq müxtəlif ölkələr və arazilər üçün eyni vaxtda sosial, iqtisadi və ekoloji hədəflərə çatmağı təmin etmək üçün hazırlanmış davamlı inkişaf konsepsiyası ilə six bağlıdır. Bununla birləşdikdə, Davamlı İnkişaf Konsepsiyasından fərqli olaraq, "yaşıl" iqtisadiyyatda ətraf mühitin qorunması strategiyalarına zidd olmayan iqtisadi böyüyəməyə aksent edilir. "Yaşıl" iqtisadiyyat ideyəsi son 10 il orzında ekoloji çəhətdən tamiz şəhərə emalıyyatlarından istifadə etməklə yoxsulluğu azaltmaq və uzunmüddəli artım təsviq etmək məqsədi daşıyan siyasetin çörçivəsi kimi yaranır. Proqnozlara görə, 2030-cu ilə qədər təqribən 25 milyon insanın dolanışq vəsítələrinin "yaşıl" iqtisadiyyatdan asılı olacağı gözlənilir.

"Yaşıl" iqtisadiyyat termini ilk dəfə 1989-cu ilədən etibarən dövriyyəyə daxil edilib. Hazırda "yaşıl" iqtisadiyyatla əlaqəli anlayış və prinsiplərin xüsusiyyətlərini sistemləşdirmədən və ümumiləşdirmədən bu konsepsiyanın mahiyyətini anlamaq çotur. Ümumiyyətə, "yaşıl" iqtisadiyyat yeni iş yerləri yaradan texnologiya və yeniliklərdən istifadə etməklə əhalinin resurs səmərəliyinin və rıfahının yüksəldiləşməsi, eyni zamanda uzunmüddəli ekoloji riskləri azaltmaq üçün dinamik proseslərdir.

Məhz bu baxımdan "yaşıl" iqtisadiyyat gündəliyi bütün ölkələr üçün eyni dərəcədə əhəmiyyəti və aktualdır. Məhz bu baxımdan "yaşıl" iqtisadiyyatın tətbiqi ilə dairəvi iqtisadiyyatın dəstəklənməsini, tullantıların innovativ və davamlı emalına töhfə verə bilər.

COP29 çərçivəsində "Dünyanın ən yaxşı universitetlərinin reytinq siyahısı: dayanıqlılıq 2025" in nəticələri elan ediləcək

Noyabrın 18-də COP29 çərçivəsində dünyannın ən nüfuzlu reytinq təşkilatlarından biri olan "QS Quacquarelli Symonds" tərəfindən "Dünyanın ən yaxşı universitetlərinin reytinq siyahısı: dayanıqlılıq 2025" in nəticələri elan ediləcək.

Tədbir Elm və Təhsil Nazirliyi, Elm və Ali Təhsil üzrə Dövlət Agentliyi və QS-nin birgə təşkilatçılığı ilə yaşıl zonda keçiriləcək.

Sözügedən tədbir çərçivəsində dünyannın qabaqcıl universitetlərinin nümayəndələrinin iştirakı ilə "Ali təhsildə dayanıqlılıq: davamlı universiteti idarə etmək üçün nə lazımdır?" mövzusunda panel sessiyası da təşkil olunacaq.

Elm və Təhsil Nazirliyi IT resurslarını "Hökumət buludu"na köçürüb

Elm və Təhsil Nazirliyi (ETN) tərəfindən IT resurslarının "Hökumət buludu"na köçürülməsi.

Nazirliyin Təhsil Sisteminin İnformasiyalasdırılması İdarəsi (TSİİ) tərəfindən informasiya sistemləri və ehtiyatları qismən Rəqəmsal İnkişaf və Neqliyyat Nazirliyinin (RİNN) tabeliyində "AzinTelecom" MMC-yə məxsus Bakı Data Mərkəzində yerləşdirilib. TSİİ "Hökumət buludu" layihəsi çərçivəsində Yerləşdirmə (Colocation) xidmətindən yararlanmaqla informasiya resurslarını köçürək kritik sistemlərin yüksək oləctənlığını təmin edib.

Qeyd edək ki, dövlət qurumlarının "Hökumət buludu"na miqrasiyası ilə cari IT xərcləri azalır və informasiya sistemlərinin məhsuldarlığı artır. Bezləliklə, təhlükəsizliyin daha da tekmilləşdirilməsi, sabit və dayanıqlı IT infrastrukturuna, operativ koordinasiya ilə yüksəkkeyfiyyətli servis təminatı və 24/7 monitoring xidmətinə nail olunur.

981 nəfər Dövlət Programı çərçivəsində xaricdə təhsil alır

"Gəncərin xarici ölkələrin nüfuzlu ali təhsil məssəslərində təhsil almalarına dair 2022-2028-ci illər üçün Dövlət Programı" çərçivəsində 2024-2025-ci tədris ilü üzrə qəbulun yekun nəticələri açıqlanıb.

Bələ ki, avqustan 13-də elan olunmuş və 2024-2025-ci tədris ilindən Dövlət Programı çərçivəsində təqədüm etmək hüququnu qazanan 500 nəfərə dair yekun siyahida yer alan və magistratura seviyəsi üzrə müxtəlif sobəblərdən istirak məmənə olmanın (şəxsi sobəblər, viza sobəbi və s.) 23 təqədümü programdan imtina edib, evozino ehtiyat siyahisindən namizədlər seçilib. Ümumilikdə bacalarlatı səviyyəsi üzrə 125, magistratura seviyəsi üzrə isə 375 nəfər təqədümü adını qazanıb.

Qeyd edək ki, hər il 500 nəfərədək Azərbaycan Respublikası Vətəndaşının Dövlət Programı çərçivəsində xaricdə nüfuzlu ali təhsil məssəslərində bacalarlatı, magistratura və doktorantura seviyyələrində təhsil alması təmin olunacaq.

2022-ci ilde başlayan qəbul nəzərə alınmaqla indiyədək 1252 nəfər program çərçivəsində təhsil almaq hüququnu qazanıb.

Hazırda program çərçivəsində dünyannın 21 ölkəsinin 140 ali təhsil məssəsləsində 981 tələbə təhsil alır. Bu gənədək 156 nəfər Dövlət Programı məzunu adını qazanıb.

canda elektrik enerjisi yalnız ekoloji cəhətdən təmiz mənbələrdən - təbii qaz, su, gənəs və yüksəkəndən istehsal olunur.

Azərbaycan yaşıl enerji ekosisteminin inkişafında maraqlı olmalıdır. Bu gün ölkəmiz Avropanı digər enerji körpüsünü salmağa başlayır. Ölkəmiz Avropanın müüm hərəkəti elektrik enerjisidir, osasən, "yaşıl" enerji təchizatına çevriləməsi planlaşdırır.

Bu meqəsədə çatmaq üçün aşağıdakı təkliflər verilə bilər:

- *Külək elektrik stansiyalarının tikiləmisi ölkəmiz üçün yeni imkanlar yaradı bilər. Bu, Azərbaycana 200 və ya 300 milyon kubmetr qaza qənat etməyə imkan verəcək.*

- *Azərbaycanda həm günəş, həm də külək enerjisinin istehsal üçün coğrafi olaraq çox gözəl təbii şərait var. Həsab edirik ki, Azərbaycanda alternativ enerji istehsalı həcmini artırmaq üçün hidroelektrik stansiyaların tikilməsi müüm həməniyyət daşıyır.*

- *Ölkədə karbon tullantılarının azaldılması üzrə müasir "ağlı texnologiya" höllərən kəskin ekoloji problemlərə aradan qaldırma bilər. Bu, ekoloji vəziyyətin yaxşılaşdırılmasına, şəhər tullantılarının emalına xərclərin aşağı salınmasına, "yaşıl" texnologiyaların tətbiqi ilə dairəvi iqtisadiyyatın dəstəklənməsini, tullantıların innovativ və davamlı emalına töhfə verə bilər.*

Oruc MUSTAFAYEV

Emin Əmrullayev Anqolanın vitse-prezidenti ilə görüşüb

Noyabr 14-də elm və təhsil naziri Emin Əmrullayev BMT-nin İqlim Deyişmələri üzrə Çərçive Konvensiyasının Tərəflər Konfransının 29-cu sessiyası (COP29) çərçivəsində ölkəmizdə sofrada olan Anqolanın vitse-prezidenti Esperansa da Koşa ilə görüşüb.

Görüşdə elm və təhsil sahəsində ikitirəfli əməkdaşlığın daha da inkişaf etdirilməsi ilə bağlı fikir mübadisi aparılıb.

Sonra qonaqlar Azərbaycan Dövlət Neft və Sənaye Universitetini (ADNSU) ziyarət ediblər. Universitetin kitabxanası, tarix muzeyi və müxtəlif korpusları ilə tanış olan qonaqlar təhsil infrastrukturunu inkişafı və müasir standartlara uyğunlaşdırılmasına dair təcərübələrinin müzakirə edilib.

Tərəflər bu görüşün Azərbaycan-Anqola arasındakı təhsil və elm sahəsində əməkdaşlıq perspektivlərinin genişlənməsinə və gələcəkdə qarşılıqlı faydalı layihələrin həyata keçirilməsinə zəmin yaradacağımı bildiriblər.

COP29-da “Yaşıl enerji keçidində suveren fondların rolü” müzakirə edilib

COP29 çərçivəsində “Maliyyə, investisiya və ticarət günü” təşkil edilib. COP29 Prezidenti, BMT və müxtəlif beynəlxalq qurumların təşkilatçılığı ilə müxtəlif iclaslar və tədbirlər həyata keçirilir.

Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Fondu (ARDNF), Suveren Fondların Beynəlxalq Forumu (SFBF) ilə birgə COP29 çərçivəsində “Yaşıl enerji keçidinin maliyyələşdirilməsi istiqamətində qlobal suveren fondların rolü” mövzusunda panel sessiyada tematik gündəmə uyğun olaraq müzakirələr aparılıb.

Tədbirdə “Ithmar Capital” şirkətinin icraçı direktoru SFBF-nin sədri Obaid Amrane və ARDNF-nin icraçı direktoru SFBF-nin sədri müavini İsrafil Məmmədov, elm və təhsil nazirinin müavini Kənan Kerimzadə iştirak ediblər.

Çıxışçılar suveren sərvət fondlarının (SSF) iqlim deyişikliyinin qarşısını almaqda uzunmüddəti investisiya strategiyaları ilə oynadığı əhəmiyyətli rola xüsuslu diqqət çəkiblər.

Həmçinin berpa olunan enerjinin və enerji səmərəliliyinin inkişafı üçün investisiyaların artırılması məqsədələri müzakirə edilib. Iqlim deyişikliyinə qarşı fəaliyyət və bu sahəde inkişaf üçün beynəlxalq əməkdaşlığın təsviqi etmek üçün ortaş seydlərini birləşdirmək olub. Həmçinin qlobal liderləri bir araya gətirərək, SSF-lə-

rin dayanıqlı maliyyənin inkişafına və aşağı karbonlu iqtisadiyyata keçid prosesinə desteyin, o cümlədən bu istiqamətdə fealiyyətinin genişləndirilməsi məqsədi daşıyb. Müzakirələr panel sessiyalarla davam etdirilər.

BAKİ DÖVLƏT UNIVERSİTETİNDE “EKO MƏKAN” YARADILIB

Baki Dövlət Universitetində yeni layihə çərçivəsində “Eko məkan” yaradılıb. “Eko məkan”ın açılışında iştirak edən BDU-nun rektoru Elçin Babayev bildirib ki, bu gün Azərbaycan qlobal enerji və ekoloji təhlükəsizliyin təmin edilməsi və “yaşıl” iqtisadiyyata keçid üçün strateji mexanizmlərin işləniləbilərlərində fəal mövqə tutur. Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin 2021-ci il 2 fevral tarixli Fərmanı ilə təsdiq olunmuş “Azərbaycan 2030: sosial-iqtisadi inkişafə dair Milli Prioritetlər”də “Təmiz ətraf mühit və “yaşıl arım” ölkəsi” beş əsas prioritətdən biri kimi göstürüllər.

Bakı Dövlət Universitetində yeni layihə çərçivəsində “Eko məkan” yaradılıb. “Eko məkan”ın açılışında iştirak edən BDU-nun rektoru Elçin Babayev bildirib ki, bu gün Azərbaycan qlobal enerji və ekoloji təhlükəsizliyin təmin edilməsi və “yaşıl” iqtisadiyyata keçid üçün strateji mexanizmlərin işləniləbilərlərində fəal mövqə tutur. Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin 2021-ci il 2 fevral tarixli Fərmanı ilə təsdiq olunmuş “Azərbaycan 2030: sosial-iqtisadi inkişafə dair Milli Prioritetlər”də “Təmiz ətraf mühit və “yaşıl arım” ölkəsi” beş əsas prioritətdən biri kimi göstürüllər.

“Eko məkan”da enerji səmərəliliyini təmin etmək və bərpa olunan enerji infrastrukturunu qurmaq üçün fotovoltaik əyvənlərdən (“solar panel”) istifadə olunur. Məkanın enerji təchizatı (xüsusi işıqlandırma, müxtəlif elektron ölçmə cihazlarının enerji təminatı, mobil qurğuların enerji qidalandırılması və s.) əsasən fotovoltaik əyvənlərin bazasında hazırlanmış enerji mənbələrinə əsaslanır. Bu, universitetin ekoloji prinsiplərə uyğun fealiyyəti ilə yanaşı, tələbələrə enerji səmərəliliyi və ekoloji təmiz enerji texnologiyalarının tətbiqi barədə biliklər verəcək.

“Eko məkan”da ətraf mühitə dair məlumatların rəqəmsal şəkildə alınaraq tohil edilməsi və tədqiqatların nöticələrinin rəqəmsal platformalar üzərində paylaşılması məqsədilə rəqəmsal eko informasiya sistemi quraşdırılıb.

Məkəndəki “AQMesh” - Hava Keyfiyyətinin Rəqəmsal Monitorinq Sistemi müxtəlif tipli sensorlar vasitəsilə atmosferdə zərərlər maddələrin miqdarını təyin edir, atmosferin cırklılıq səviyyəsini anında izləməyi imkan verir.

“Davis Vantage Pro2” - Rəqəmsal Hava Məlumatı Sistemi küleyin sürəti və istiqaməti, külək vasitəsilə havanın soyuma və qızma

indeksi, temperatur, rütubətlilik, təzyiq və şəh nöqtəsi kimi parametrləri ölçməyə və xüsusi ekranda mobil tətbiqələr vasitəsilə paylaşmağı imkan verir.

İnteraktiv seminar və təlim sahəsində tələbə və müəllimlərin iştirakı ilə “Eko məkan”da müxtəlif ekoloji maarifləndirmə tədbirləri, təlimlər və praktiki seminarlar keçiriləcək. Qeyd edək ki, “Eko məkan” BDU-nun bir sira beynəlxalq uğurlarla imza atmış Tələbə Elmi-Texni-

ki Yaradılıq Mərkəzinin tabeliyində fealiyyət göstərəcək. Bu Mərkəzdə tələbə və müəllimlərin üçün təbiət həsr olunmuş ekoturlar, təbiət yürüşləri və ətraf mühitin müxtəlif ekosistemlərinin öyrənilməsi üzrə tədbirlər, tələbələrin birbaşa iştirakı ilə ekoloji mövzularda elmi-tədqiqat layihələri və təcrübə proqramları, tələbələr arasında ekoloji layihələr arasında ekoloji layihələr üzrə müsabiqələr təşkil olunacaq, ekoloji məsələlər dair innovativ həll yolları təqdim ediləcək.

“Eko məkan”ın yaşıl sahələrinin Azərbaycan Respublikası Ekoloji və Təbii Sərvətlər Nazirliyinin təqdim etdiyi Hirkan sümşədi (“Buxus hyrcana”), Oleandır (“Nerium Oleander”), Avropa ərgəvanı (“Cercis siliquastrum”), Yapon bircögü (“Ligustrum japonicum texanum”), Budaqlı danaya (“Danae racemosa”), Həmişəyaşıl başıağacı (“Viburnum tinus”), Qərbi tuyası (“Thujia occidentalis”) və s. kimi nadir bitkilər də ekiləb.

Layihə çərçivəsində BDU yalnız yerli ekoloji təşkilatlarla deyil, beynəlxalq təşkilatlarla da sıx əməkdaşlıq etmək niyyətindədir. Bu əməkdaşlıq sayəsində ətraf mühitin qorunması mövzusunda qabaqcıl təcrübələrin Azərbaycana gətirilməsi və yerli ekoloji təşkilatların fealiyyətlərinin beynəlxalq səviyyədə tanınması üçün zəmin yaradılacaq. Təşkil olunacaq könnüllük proqramları əsasında tələbələrinin yerli və beynəlxalq ekoloji fealiyyətlərə cəlb olunması planlaşdırılır.

Öləkinin sağıdır, tələbə və gənc tədqiqatçıları arasında yaşıl texnologiyalardan dənəsi istifadən və elmi-tədqiqatlarda ekoloji yaşımların tətbiqini təsviqi, həbələ Azərbaycanın “yaşıl” artım ölkəsinə çevrilməsi istiqamətində gənclər arasında əlaqələrinin genişləndirilməsi baxımından “Eko məkan”ın coxşaxəli fealiyyəti səmərəli olacaq.

Qeyd edək ki, “Eko məkan” dövlət-özəl tərəfdən təşkil ediləcək tədbirlər BDU ilə “Bayramlı Group”, həmçinin “LU-MUN Holding” və “Azeccolab” şirkətləri ilə əməkdaşlıq çərçivəsində ərseyə gəlib. Ekoloji və Təbii Sərvətlər Nazirliyi layihəyə xüsusi dəstək verib.

İlhamə İSABALAYEVA

“Adaptasiya və ambisiya kimi təhsil: Ətraf mühit təhsilinə yeni yanaşma”

Həsən Həsənli
COP29 çərçivəsində keçirilən tədbirdə çıxış edib

Noyabrın 13-də BMT-nin İqlim Döyişmələri üzrə Çərçivə Konvensiyasının Tərəflər Konfransının 29-cu sessiyası (COP29) çərçivəsində “Adaptasiya və ambisiya kimi təhsil: Ətraf mühit təhsilinə yeni yanaşma” mövzusunda tədbir keçirilib.

İqlim dəyişikliyinə qarşı mübarizədə təhsilin roluna həsr olunmuş tədbirdə təhsilin davamlı inkişafı və ekoloji problemlərin həllindəki əhəmiyyəti mütəzakirə edilib.

Tədbirdə çıxış edən elm və təhsil nazirinin müavini Həsən Həsənli təhsilin iqlim dəyişikliyinə qarşı mübarizədə əhəmiyyətli rolunu diqqətə çat-

“Təhsil iqlim dəyişikliyinə qarşı mübarizənin ən güclü yollarından biridir. Son illərdə, təhsil sistemimizə iqlim və ətraf mühit mövzularının integrasiyasına xüsusi diqqət ayırılır.

Bütün bunlar şagirdlərimizin ətraf mühit problemlərinə və dayanıqlılıq təhsilinə həsr olunmuş tədbirlərdir. Azərbaycanda uğurla tətbiq olunan STEAM təhsili, şagirdlərin yaşılan enerji, dayanıqlılıq və yeni texnologiyalarla bağlı real layihələr üzərində işləməsinə imkan yaradır. Bu praktiki tədris, onların özünən qazanmalarını təmin edir. Onları müsbət dəyişikliyin bir parçası olmaq üçün ruhlandırır

Bu tədbir Azərbaycandan və 10-dan çox ölkədən gənc yenilikçiləri bir araya gətirir. Bu il festivalı iqlim dəyişikliyinə həsr edərək onu “Yaşlı STEAM Festivalı” adlandırdıq və yaşılan enerji, dayanıqlı həllər və ekoloji təşəbbüsler üzərində qurduq

Ali təhsildə artıq iqlim həlləri ilə bağlı tədqiqatları təşviq etməyə başlamışaq və bu səyərləri xüsusi proqramlarla genişləndirməyə davam edəcəyik. COP29 çərçivəsində, müxtəlif ölkələrdən universitetləri bir araya gətirərək dayanıqlığın təşviqində lider ola bilmələri üçün müzakirələr aparacaqıq”

Rusiya Federasiyası Elm və Ali Təhsil Nazirliyi yanında Ekspert Şurasının iclası keçirilib

Elm və təhsil nazirinin müavini iclasda iştirak edib

Noyabrın 12-də Bakıda BMT-nin İqlim Döyişmələri üzrə Çərçivə Konvensiyasının Tərəflər Konfransının 29-cu sessiyası (COP29) çərçivəsində Rusiya Federasiyası Elm və

Ali Təhsil Nazirliyi yanında Ekspert Şurasının iclası keçirilib.

Elm və təhsil nazirinin müavini Həsən Həsənli də iclasda iştirak edib.

Çıxış edən Rusyanın elm və ali təhsil naziri Valeri Falkov beynəlxalq layihələrin müzakirəsinə həsr olunmuş iclasın gündəliyində olan məsələlər barədə məlumat verib.

İcləsə iqlim dəyişikliyi ilə mübarizə sahəsində aparılan tədqiqatlarla bağlı təqdimatlar nümayiş edtilib, fikir mübadiləsi aparılıb.

“British Council”ın “Climate Connection” programının təqdimati olub

Noyabrın 11-də BMT-nin İqlim Döyişmələri üzrə Çərçivə Konvensiyasının Tərəflər Konfransının 29-cu sessiyası (COP29) çərçivəsində “British Council” tərəfindən “Climate Connection” (iqlim Bağları) programının təqdimatı keçirilib.

Mərasimdə elm və təhsil nazirinin müavini Həsən Həsənli də iştirak edib.

Məlumat verilib ki, “Climate Connection” (iqlim Bağları) programı global iqlim əməkdaşlığı üçün platforma rolunu oynayaraq 22 milyon şəxsi əhatə edir və 7500-dən

çoq tərəfdən bir araya gotırıb.

Bu il “British Council” iqlimlə bağlı müzakirələrdə əsas fəaliyyətini iqlim dəyişikliyi ilə mübarizədə inəsonətin, mədoniyətin və təhsilin rolunu artıraraq gənclərin təşəbbüsünü gücləndirilməsi, eləcə də maraqlı tərəflərlə müzakirələrin aparılmasına yönəldib.

Bildirilib ki, COP29 zamanı “British Council” Böyük Britaniya və Şimalı İrlandiya Birleşmiş Krallığının apardığı tədqiqatları, ekspert panellərini, seminarları, təlim və interaktiv sessiyaları təqdim edəcək.

Elnur Rüstəmov:
“COP29 yalnız ekoloji problemlərin həlli üçün deyil, həm də insan psixologiyasına təsiri baxımından əhəmiyyətlidir”

Artıq bir neçə gündür ki, Bakı dünyada Amiqyasına görə ən geniş və nüfuzlu tədbirlərdən biri hesab edilən BMT-nin İqlim Döyişmələri üzrə Çərçivə Konvensiyasının Tərəflər Konfransının 29-cu sessiyasına (COP 29) ev sahibliyi edir.

196 ölkədən 72 min iştirakçının, o cümlədən 80 prezident, vitse-prezident və baş nazirin qatıldığı tədbir möhtəşəmliyi, yüksək təşkilatlılığı və müzakirə olunan mövzuların aktuallığı baxımından diqqətləri özünə çəkib. Ekoloji problemlərin həlli yollarını birlikdə müəyyən etmək üçün dünya Azərbaycana toplaşıb. COP29 çərçivəsində keçirilən tədbirlər, iqlim problemlərinin yaradığı təbii fəlakətlərin doğurduğu acı nəticələr, “yaşlı” enerji və digər mövzular ölkə ictimaiyyəti, alimlərimiz və müxtəlif sahələrin mütəxəssisləri tərəfindən də maraqla izlənilməkdədir.

“Azərbaycan müəllimi” qəzetinə COP29-la bağlı öz təsəssüratlarını bölüşən Psixologiya Elmi -Tədqiqat İnstitutunun sədri fəlsəfə üzrə fəlsəfə doktoru Elnur Rüstəmov bildirib ki, belə bir mötbər beynəlxalq tədbirin Azərbaycanda keçirilməsi qürurvericidir.

Onun sözlərinə görə, COP29 yalnız ekoloji problemlərin həlli üçün deyil, həm də iqlim dəyişikliyinin insan psixologiyasına təsiri baxımından əhəmiyyətdir. Belə ki, global səviyyədə iqlim dəyişiklikləri bu gün qarşılaşdırımızın ən ciddi problemlərdən biridir. Onun yaradığı ekoloji, sosial və iqtisadi dəyişikliklər yalnız təbiəti deyil, insanların psixoloji sağlamlığına da mənfi təsir göstərir: “Təbii fəlakətlər, yaşayış mühitinin dəyişməsi, gələcək haqqında qeyri-müəyyənlik kimi amillər insanlarda “ekoloji kədər” və ya “iqlim narahatlığı” kimi yeni psixoloji vəziyyətlər yaradır. İqlim dəyişikliyi ətraf mühitlə bağlı narahatlıq, stres və “eko həyəcan” adlanan psixoloji vəziyyətlərin artmasına səbəb olur. İnsanlar, xüsusilə gənclər və həssas qruplar gelecek nesillərin yaşayış şəraiti və iqlim dəyişikliyinin təsirləri ilə bağlı ciddi narahatlıq keçirir. Bu narahatlıq onların emosional rəfahına, gündəlik həyatlarına və əməkçi psixoloji vəziyyətinə də mənfi təsir göstərir. Psixologiya qlobal dəyişikliyin yaradığı stres və narahatlıqla mübarizədə fərdlərə emosional dəstək təmin edə, cəmiyyətin daha dözdümlü və dayanıqlı olmasına köməklik göstərə bilər”.

Elnur Rüstəmov onu da qeyd edir ki, Azərbaycan kimi iqlim dəyişikliyinə həssas ölkələrdə insanların bu dəyişikliklər qarşısında psixoloji dayanıqlığının artırılması və ekoloji problemlərlə bağlı yaranan həyəcan hissini qarşı mübarizə üzərində inkişaf etdirilməsi ənənəvi bir məsələdir: “Mən düşünürəm ki, COP29 iqlim dəyişikliyinin psixoloji təsirlərini azaltmaq, ictimaiyyəti və mövzuda məlumatlaşdırmaq və insanları gələcək dəyişikliklərə psixoloji cəhətdən hazırlamaq üçün mühüm platforma rolunu oynayacaqdır”.

Samirə KƏRİMÖVA

Azərbaycan dünyanın iqlim Aməsələləri üzrə on nüfuzlu beynəlxalq tədbiri olan BMT-nin İqlim Dəyişmələri üzrə Çərçivə Konvensiyasının (UNFCCC) Tərəflər Konfransının 29 sessiyasına (COP 29) ev sahibliyi edir.

Məqsədi qlobal iqlim dəyişikliklərinə qarşı səyləri gücləndirmək, tərəf dövlətlərin əməkdaşlığını və milli tədbirləri inkişaf etdirmək olan COP 1995-ci ildən keçirilən 29-cu konfransdır.

Bu beynəlxalq tədbirin ölkəmizə siyasi, iqtisadi və ekoloji faydalari ilə yanaşı, beynəlxalq təhsilə də əhəmiyyətli təhfələri olacaq. Ümumiyyətlə, COP tərəfində ilk dəfə təhsil mövzusu əsas diqqət mərkəzində olan məsələlərdən biridir. Təbii ki, bu, belə də olmalıdır. Çünkü təhsilin inkişafına qlobal miqyasda yetərinə diqqət ayrılmadığı təqdirdə, iqlim dəyişikliyi ilə mübarizo də mümkün olmayaçaq. Məhz bunun əhəmiyyətini nəzərə alan Azərbaycanın belə bir beynəlxalq tədbirdə təhsil məsələsini daha da ön plana çıxarması dünya üçün olduqca vacib addımdır.

Nəzərə alaqlı ki, gənclərin iqlim dəyişikliyi ilə mübarizədə rolü böyükdür. Buna görə də qlobal soviyyədə gənclərin iqlim savadlılığının ölçülülməsi, toplanan məlumatların təhlili, bu istiqamətdəki çatışmazlıqların öyrənilməsi və müvafiq addımların atılması zorurati meydana çıxır. Məhz həmin zorurati ödəmək üçün beynəlxalq qiyamətləndirmələrə iqlim savadlılığının ölçülülməsi məsələlərinin əlavə edilməsi vacib təşəbbüsürən biridir. Həmin təşəbbüsün Azərbaycandan gəlməsi isə ölkəmizin qlobal iqlim dəyişikliyi ilə mübarizəyə göstərdiyi həssashığın göstəricisidir. Belə ki, Elm və Təhsil Nazirliyi İqtisadi Əməkdaşlıq və İnkışaf Təşkilatı (İƏTİ) ilə birgə 2029-cu ildə keçiriləcək növbəti PISA (Beynəlxalq Şagird Qiyamətləndirilməsi Programı) qiyamətləndirilməsi üçün iqlim savadlılığına dair səriştə əsaslı ölçmə və qiyamətləndirmə çərçivəsinin hazırlanması təşəbbüsünü irəli sürüb. Bununla bağlı COP29 çərçivəsində keçiriləcək tədbirlərdə yaşıl təhsil, şagirdlərin ətraf mühit savadlılığı, təhsilin iqlim dəyişmələri ilə mübarizədə rolu və digər mövzularda müzakirələr aparılacaq. "Beynəlxalq qiyamətləndirilmə çərçivəsində ətraf mühit savadlılığının ölçülülməsi" mövzusunda keçiriləcək panelə PISA vasitəsilə məktəblilərin iqlim savadlılığının ölçülülməsinə dair irəli sürülen bu təşəbbüs müzakirə ediləcək.

İƏTİ-in Təhsil və bacarıqlar üzrə direktoru Andreas Sleyxer də Azərbaycanın PISA çərçivəsində "iqlim savadlılığı" təşəbbüsünü yüksək qiyamətləndirərək bu istiqamətdə işlərin qisa zamanda yekunlaşacağına inamını ifadə edərək bu günədək COP gündəliyində məhz Azərbaycanın təhsilə verdiyi xüsusi ənəminə diqqətə çatdıraraq təşəkkürünü bildirib.

Azərbaycan Respublikasının elm və təhsil naziri Emin Əmrullayevin sözlərinə görə, PISA 2029 beynəlxalq qiyamətləndirilməsində ətraf mühit savadlılığının qiyamətləndirilməsi müxtəlif ölkələrin bu təşəbbüsə qoşulması ilə müşayiət olunacaq. Nazir həmçinin qeyd edib ki, COP29 tədbirlərindən sonra yaşıl təhsil və ətraf mühit dəyişiklikləri ilə bağlı məktəb və universitetlərdə bu istiqamətdə işlər daha da sürətlənəcək. Çünkü PISA 2029-da ətraf mühitlə bağlı qiyamətləndirmə həyata keçirilərsə, bir çox ölkələr artıq öz işinə nəticəsini ölçəcəklər.

İqlim savadlılığı: səriştə əsaslı ölçmə və qiymətləndirmə

Azərbaycanın PISA-ya verdiyi təşəbbüs iqlim dəyişikliyi ilə mübarizəyə necə təsir göstərəcək?

PISA nadir, nəyi ölçür?

İƏTİ (OECD) tərəfindən təşkil olunan PISA beynəlxalq arenada ölkələrin təhsil göstəricilərini müqayiseli şekildə təhlil etmək üçün istifadə olunur. Bu kimi tədqiqatlardan çıxan nəticələrin təhlili sayısında ölkələrin mövcud təhsil sisteminin güclü və zəif tərfələri, təhsil siyaseti, kurikulumlar, müəllimlərin peşəkar inkişafı kimi məsələlərin yenidən nəzərdən keçirilməsi mümkindür.

2000-ci ildən bəri her üç ildən bir PISA

İqlim savadlılığının ölçülməsinin zərurətini aşağıdakı kimi izah edə bilərik:

- İqlim dəyişikliyi global miqyasda təhlükə olaraq qabul edilir və hər bir fərdin bu təhdidə qarşı mübarizədə iştirak etməsi tələb olunur. İqlim savadlılığının ölçülməsi insanların bılık səviyyələrini müqayisə etməyə və zəif cəhətləri gücləndirməyə imkan verir. IPCC (Intergovernmental Panel on Climate Change) hesabatlarına görə, iqlim dəyişikliyinin təsirlərini azaltmaq üçün fərdlərin və cəmiyyətlərin məlumatlılığı və anlayış artırılmalı, bunun üçün müvafiq ölçmə və qiyamətləndirmələr aparılmalıdır.

- Ölkələr və təşkilatlar iqlim dəyişikliyi ilə mübarizə aparmaq üçün müxtəlif siyasetlər qəbul edirlər. Bu siyasetlərin effektivliyi iqlim savadlılığının səviyyəsinə bağlıdır, çünki yalnız yaxşı məlumatlanmış və təhsilli fərdlər iqlim dəyişikliyinə qarşı addımlar atıbilərlər. Climate Action Tracker kimi beynəlxalq təşkilatların hesabatlarında qeyd olunur ki, ölkələrin Paris Sazişinə uyğun siyasetləri həyata keçirmələri üçün cəmiyyətin savadlılıq səviyyəsinin yüksək olması osas şartdır.

- İqlim dəyişikliyinin təsirlərini azaltmaq üçün insanların fərdi davranışlarında dəyişikliklər etməsi tələb olunur. Tədqiqatçılar da vurğulayırlar ki, iqlim savadlılığı yüksək olan insanlar daha çox ekoloji məsuliyyət dayırıqlar və daha dayanmış hayat tərzinə üstünlük verirlər. Buna görə də, iqlim savadlılığının ölçüləsi, fərdlərin hənsi sahələrdə təkmilləşməyi ehtiyacı olduğunu müzəyyənləşdirmək və davranış dəyişikliyi üçün lazımi məlumatları təmin etmək baxımdan vacibdir.

- İqlim dəyişikliyi mövzusu təhsil programlarına daxil edildikdə, gənclərin iqlimlə bağlı bılıkları və məsuliyyət hissələri artır. İƏTİ-in Təhsil və Savadlılıq üzrə hesabatları məktəblərin və təhsil müəssisələrinin iqlim savadlılığı sahəsində daha çox iş görməli olduğunu göstərir. İqlim savadlılığının ölçüləsi nəticəsində təhsil programları zəif tərəflərə yönelik yenidən formalaşdırıla və təkmilləşdirilə bilər.

tədqiqatda riyaziyyat, təbiət elmləri və oxu kimi üç əsas istiqamətdə şagird bacarıqları "savadlılıq" adlı anlayışla ölçülür. PISA-nın hər mərhələsində əsas sahələrdən biri təfərruatlı şəkildə yoxlanılır və ümumi smaq vaxtının texminən yarışır teşkil edir.

Ola bilər ki, məhz Azərbaycanın bu təşəbbüsü ilə 2029-cu ildəki tədqiqatda iqlim savadlılığı əsas sahə kimi detallı şəkilde təqiq edilərək yoxlanılacaq.

PISA tədqiqatında oxu bacarıqları şagirdlərin cəmiyyət həyatında təmsil olunmaq, öz potensialını və bilyini inkişaf etdirmək, məqsədlərinə həyata keçirmək üçün yazılı metnleri anlamaq və onlardan məqsədönlü istifadə etmək, üzərində düşünmək kimi müqayyən edilir. Mətnləri oxuyub-anlamış bacarığı üç ölçüde nəzərə alınır: mətn, oxucunun mətnə yanaşması və mətnəndən istifadə məqsədi. Yازılı mətnləri anlamaq və istifadə etmək PISA-da oxu bacarıqlarının əsas elementleridir.

Riyaziyyat fənni üzrə isə məqsəd şagirdlərin riyazi bilyini müxtəlif kontekstlərdə formalşdırmaq, istifadə etmək və anlamaq bac-

Təşəbbüs qlobal təhsilin inkişafına nə verəcək?

PISA testlərinə iqlim savadlılığı ilə bağlı göstəricilərin əlavə edilməsi təhsil sahəsində qlobal inkişaf üçün əhəmiyyətli töhfələr verə bilər. Bu təşəbbüs həm şagirdlərin iqlim dəyişikliyi mövzusundan bılıklarını, həm də onların kritik düşünmə və məsuliyətli davranışlarla qabiliyyətlərini inkişaf etdirməyi hədəfleyir. Aşağıda bu təşəbbüsün

global təhsil və biliçəyi bəzi əsas töhfələri nəzərdən keçirək:

- PISA-nın iqlim savadlılığı ilə bağlı sənədlər əlavə etməsi bütün ölkələrdə şagirdlərin bu mövzu ilə bağlı məlumatlılıq seviyəsini ölçmək üçün vahid bir ölçü imkanı verir. Bu, ölkələrin iqlim təhsili sahəsində nə qədər müvəffeqiyətli olduğunu müəyyən etmək və inkişaf sahələrini gormək bacının danışmadan vacibdir. UNESCO və OECD kimi təşkilatların yaydığı hesabatlar göstərir ki, iqlim dəyişikliyi ilə mübarizədə uğur əldə etmək üçün gənclərin ekoloji problemləri anlama və onlara cavab verme bacarıqları artırılmalıdır.

- PISA kimi nüfuzlu beynəlxalq qiyamətləndirmələrin iqlim savadlılığını ölçməsi ölkələrin təhsil sistemlərində iqlim təhsili sahəsinə daha çox resurs ayırmamasına səbəb olə bilər. Belə bir təşəbbüs, məktəblərdə iqlim dəyişikliyi mövzusunda dəslərin artırılması və iqlim təhsilinin tədris proqramlarına daha yaxşı integrasiya edilməsinə töşqin edə bilər. Bu da öz növbəsində gələcək nəsillərin ekoloji şurunun inkişafına göstərib çıxarırlar.

- İqlim savadlılığı ölçmək, gənclərin bu mövzuya dəha həssas və məlumatlı yaşınaması temin edilir. İqlim dəyişikliyi ilə bağlı sənədlər gəncləri yalnız məlumatlaşdırır, həm də onların məsuliyət hissini artırır və iqlim dəyişiklikləri ilə mübarizə üçün şəxsi və sosial fealiyyətlər motivasiyasıdır. Tədqiqatlar göstərir ki, iqlim savadlılığı yüksək olan gənclər, enerji istifadəsi, tətbiklərin azalması və tekrar emal kimi ekoloji təmiz davranışları daha çox tətbiq edirlər.

- PISA-da iqlim savadlılığı göstəricilərin əlavə edilməsi iqlim dəyişikliyinin təsirlərinə qarşı qlobal təhsil standartlarının da uyğunlaşdırılmasına imkan verir. Bu yanaşma hər bir ölkənin gənclərin iqlim savadlılığına necə yanaşlığı barədə qlobal miqyasda müqayisəli təhfiillərin aparılmasına və iqlim təhsilində dəha ardıcıl və əlaqəli strategiya-hazırlanmasına yol açır. Ölkələr bu təhfiilləri öz milli təhsil siyasetlərinə formalşdırmaq üçün istifadə edə bilərlər.

- BMT-nin Dayanıqlı Inkişaf Məqsədlərində (SDG), xüsusilə 13-cü məqsəd - iqlim dəyişikliyi ilə mübarizə və 4-cü məqsəd - keyfiyyətli təhsil kimi məqsədlər var. PISA vasitəsilə iqlim savadlılığının ölçüləsi bu məqsədlərə çatmağa dəstək olur. Belə bir ölçmə dünya ölkələrinə məhz SDG-lərin uyğun milli və regional siyasetlərin formalşdırılmasına kömək edəcək.

Bələcə, PISA-ya iqlim savadlılığı göstəricilərinin əlavə edilməsi təhsil sistemlərinin bu günün qlobal ekoloji problemləri ilə ayaqlaşmasını temin edir. Bu, gələcək nəsillərin dəha məlumatlı, məsuliyətli və ekoloji cəhətləndirən şəhərlərə və təhsil sistemlərinin tətbiqəsi ilə bağlı şəhərlərə yönəlmiş yenidən formalaşdırılmasına təsdiq olur.

Vaqif FƏTULLAYEV

Azərbaycan Respublikasının Elm və Təhsil Nazirliyi

Azərbaycan Dövlət Mədəniyyət və İncəsənət Universiteti

asağıda adıçəkilən kafedrada vakant
vəzifəni tutmaq üçün müsabiqə

ELAN EDİR:

ss	Kafedra	Vəzifə	Yer
1.	Muzeyşunaslıq və turizm kafedrası	Kafedra müdürü	1

Müsabiqədə kafedranın profilinə uyğun pəşə-ixtisas hazırlığına, elmi ad və elmi dərəcələrə, elmi-pedaqoji təcrübəyə malik Azərbaycan Respublikası vətəndaş-

ları, həmçinin mövcud qanunvericiliyin tələbləri göznlənilməkə xarici ölkə vətəndaşları iştirak edə bilərlər.

İddiaçılar müsabiqənin keçirilməsi üçün

sənədlərinin Azərbaycan Dövlət Mədəniyyət və İncəsənət Universitetinə göndərə bilərlər.

Ünvan: Bakı şəhəri, AZ 1065,
İnşaatçılar 39

Telefon: 599-00-54 (daxili-100)

REKTORLUQ

“AZƏRBAYCAN MÜƏLLİMİ”

Qəzet 1934-cü ildən çıxır

Baş redaktor

Sarvan İbrahimov 538-21-55

Mühəsibatlıq

539-64-00

Reklam və elanlar

539-20-77; elan@media.edu.az

Ünvan: AZ-1073/2, Bakı şəhəri, Yasamal rayonu, Mətbuat prospekti,

529-cu məhəllə, “Azərbaycan nəşriyyatı” MMC, 9-cu mərtəbə

Qəzet “Azərbaycan müəllimi”nin kompüter mərkəzində yığılır və “Azərbaycan nəşriyyatı” MMC-də çap olunur

Qəzet hər həftənin şənbə günü çıxır

Bank hesabımız

Azərbaycan Beynəlxalq Bankı Şərifzadə filialı

Kodu: 805142 VÖEN: 9900001881

M/h: AZ 03 NABZ 0135010000000002944

S.W.I.F.T.: IBAZAZ 2X

“Azərbaycan müəllimi” qəzeti redaksiyası

Hesab № AZB 01BAZ38060019443164986350

VÖEN: 1300397831

Lisenziya № 022327, İndeks: 0003, Tiraj 35412 Sifariş 2644

Məsul növbətçi: O.Mustafayev

Müəllimlər üçün kitab təvsiyəsi

“Azərbaycan Məktəbi” jurnalının saytında mütləfiyin sağdır ve teləbələrin dünayagörüşünün formallaşmasında, maraq dairəsinin genişlənməsində və şəxsi inkişafında rolü ilə bağlı məqalələrdən olunub. Budoftiki məqalo və təqdim olunan ədəbiyyat siyahısı isə müəllimlər və müəllimliyə naməzədələr üçün nəzərdə tutulub. Şagirdlərin motivasiyası, zoraklıqla qarşı mübarizə, müəllim-sağardır münasibətləri kimi mövzulara toxunan kitablar sağdır ve teləbələrlə uğurlu ünsiyyət qurulmasına əhəmiyyət rol oynayır.

“Dergipark” jurnalında yayımlanan məqalədə qeyd olunur ki, pedagoqlar öz biliklərini möhkəmləndirməkən yanı sıra, onları rulandıran kitabları oxuması da vacibdir. Pedagoqlar üçün müəllim, ilk növbədə, öz peşəkar inkişafçıları üçün lazımdır. Onlar kitablardakı innovativ tədris strategiyalarından və tədqiqatçı əsaslanan yanaşmalardan yararlanara və uğurlu sinif idarəciliyi haqqında etrafı melumat əldə edə bilərlər.

Təcrübəli və gələcək müəllimlərin oxumaları olduğu kitabları təhsil, fəlsəfə, öyrənmə müxtəlifliyi ilə bağlı fərqli perspektivlər təklif edir. Bu kitablardan öyrənməkən, müəllimlər öz möyar və tətbiq üsullarına yenidən baxa bilərlər. Təqnid qüsűcünə öyrəndən kitaralar sayesində alternativ yanaşmalarla sinifdə fasileşər və daha uğurlu təhsil prosesi yaratmaq mümkündür. Bütün bu üstünlüklerden elə, müəttalı edən müəllimlərə öz möyar və tətbiq üsullarına yenidən baxa bilərlər.

İmmanuel Kantın “Təhsil haqqında” kitabı 1849-cu ildə yazılsa da ümumi peşə mədəniyyətinin artırılacağı qaynaqlardan sayılır. Kitabda romantik cəmiyyətdən sonraya mədəniyyətə keçidin yaradıldığı problemlər təkif edilir.

Məşhur psixoloq Doğan Cücelioğlunun “Müəllim, baxa bilərsəm?” əsəri müəllimlərin gücündən bəhs edir. Hansı təhsil sistemindən olmayıandan, texnologiyaların nə qədər inkişaf etməsindən asılı olmayaraq müəllimlər qəşidə üz-üzə gedidiyinin gücünü təsvir edir.

Başa yaxşıçı Qüstav Floberin “Emosional təhsil” kitabı 1849-cu ildə yazılsa da ümumi peşə mədəniyyətinin artırılacağı qaynaqlardan sayılır. Kitabda romantiq cəmiyyətdən sonraya mədəniyyətə keçidin yaradıldığı problemlər təkif edilir.

Paul Freyenin “Məzəlmlərin pedagoqikası” da insanlara dünya ilə münasibətlərini tanımağa kömək edir.

“Dünyanı dəyişdirən beş tənlik” kitabında Harvard Universitetinin müəllimi olan, “bestseller”lər müəllifi Maykl Guillen beş böyük alimin heyat müraciəzəsinə və onların uğur qazanmaq iddialarından bəhs edir.

Dünyanın bir çox ölkələrində müəllimlərin müttəqidli bacarıqlarının genişləndirilməsi üçün xüsusi təlim və ustad dörsəri keçirilir. Bu təlimlərdə müəllimlərin müttəqidli bacarıqlarının inkişafı sahəsində innovativ ideyaların tətbiqi fikr verilir.

Etibarsız sayılır

P.İ.Havros adına Kiyev Tibb Kolleci tərəfindən Nəbiyev Nicat Xanlar oğluna verilmiş 127 nömrəli diplomun tanınması barədə verilmiş şəhadətnamə itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Azərbaycan Dövlət İqtisad Universitetinin nəzdində Sosial-İqtisad Kolleci (keçmiş Bakı Dövlət Sosial İqtisad Kolleci) tərəfindən 2005-ci ildə Hacıyev Murad Nizami oğluna verilmiş BB-024752 nömrəli diplom itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Naxçıvan Dövlət Universiteti tərəfindən 2010-cu ildə Cəfərov Taleh İbrahim oğluna verilmiş B-179296 nömrəli bakalavr diplomuna əlavə itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Bakı şəhər 42 nömrəli tam orta məktəbi 2005-ci ildə bitmiş Əliyev Orxan Mayıl oğluna verilmiş B-161440 nömrəli tam orta təhsil haqqında attestat itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Lənkəran şəhər 4 nömrəli Humanitar Təməyllü Məktəb Liseyi 1989-cu ildə bitmiş Məmmədov Nüsrət Vüqar Fərəməz oğluna verilmiş B-552128 nömrəli tam orta təhsil haqqında attestat itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Cəbrayıl rayonu Sirik kənd tam orta məktəbi 2020-ci ildə bitmiş Aqayev Əhməd İlqar oğluna verilmiş E-347249 nömrəli tam orta təhsil haqqında attestat itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Sərur rayonu Şəhriyar kənd tam orta məktəbi 2001-ci ildə bitmiş İbrahimova Tünzalə Rəsul qızına verilmiş A-504958 nömrəli tam orta təhsil haqqında attestat itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Saathli rayonu Qara Nuru kənd tam orta məktəbi 1996-ci ildə bitmiş Məhərrəmov Əziz Forzulla oğluna verilmiş A-082831 nömrəli tam orta təhsil haqqında attestat itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Zaqatala rayonu Əliabad qəsəbə 1 nömrəli tam orta məktəbi 1987-ci ildə bitmiş Şabanov İlkin Hikmət oğluna verilmiş A-484055 nömrəli tam orta təhsil haqqında attestat itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Zaqatala rayonu Aşağı Tala kənd 3 nömrəli tam orta məktəbi 2015-ci ildə bitmiş Şabanov İlkin Hikmət oğluna verilmiş A-995559 nömrəli tam orta təhsil haqqında attestat itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Zaqatala rayon Aşağı Tala kənd 3 nömrəli tam orta məktəbi 2014-cü ildə bitmiş Qarəhəmedov Nurməhəmməd Tacaddın oğluna verilmiş A-351480 nömrəli tam orta təhsil haqqında attestat itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Gədəbəy şəhər 3 nömrəli tam orta məktəbin IX sinfini 1991-ci ildə bitmiş Həsənova Zəmine Hüseyin qızına verilmiş 829499 nömrəli ümumi orta təhsil haqqında attestat itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Şamaxı rayonu Sis kənd ümumi orta məktəbin IX sinfini 2002-ci ildə bitmiş Həsənova Yavər Əlişah qızına verilmiş A-544862 nömrəli ümumi orta təhsil haqqında attestat itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Gədəbəy rayonu Arıqaran kənd tam orta məktəbin 1998-ci ildə bitmiş Mahmudova Fəxriyyə Fazıl qızına verilmiş 536347 nömrəli tam orta təhsil haqqında attestat itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Bakı şəhər 100 nömrəli tam orta məktəbi 2021-ci ildə bitmiş Heydərov Aqil Telman oğluna verilmiş E-366009 nömrəli tam orta təhsil haqqında attestat itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Şəmkir rayonu Könüllü kənd tam orta məktəbin IX sinfini 2010-cu ildə bitmiş Həmzəyev Əlişah qızına verilmiş A-80026 nömrəli ümumi orta təhsil haqqında attestat itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Zaqatala rayon Yalama kənd tam orta məktəbi 1988-ci ildə bitmiş Musayeva Mətanət Vüdadi qızına verilmiş AII-362135 nömrəli tam orta təhsil haqqında attestat itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Göyçay şəhər 6 nömrəli tam orta məktəbi 2005-ci ildə bitmiş Məmmədova Nəriman Mahir qızına verilmiş B-219967 nömrəli tam orta təhsil haqqında attestat itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Cəlilabad şəhər 5 nömrəli ümumi orta məktəbin IX sinfini 1999-cu ildə bitmiş Mirzəyeva (Hüseynova) Aygül Vaqif qızına verilmiş A-272617 nömrəli ümumi orta təhsil haqqında attestat itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Göyçay şəhər 6 nömrəli tam orta məktəbi 2008-ci ildə bitmiş Məmmədov Hüseyn Mahir oğluna verilmiş B-563129 nömrəli tam orta təhsil haqqında attestat itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Xaçmaz rayon Xudat şəhər 3 nömrəli tam orta məktəbi 2008-ci ildə bitmiş Əliyev Babaverdi Ramiz oğluna verilmiş B-544280 nömrəli tam orta təhsil haqqında attestat itdiyi üçün etibarsız sayılır.